

ULUSLARARASI HUKUKTA GÜNCEL SORUN ALANLARI

EDİTÖR: DR. MURAT SARAÇLI

Dr. Murat Saraçlı (Editör)
Uluslararası Hukukta Güncel Sorun Alanları

BigBang Yayınları: 2

1. Baskı: Eylül 2012
ISBN 13: 978-605-4665-01-3

© 2012, BigBang Yayınları

Tüm hakları saklıdır. Hiçbir şekilde tamamı veya herhangi bir parçası fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Bunu yapanlar veya buna teşebbüs edenler hakkında yayınevimiz kanunî takibat yaptırma hakkına sâhiptir.

Kapak Tasarımı: Atacan Güçlüol
Sayfa Tasarımı: BigBang Yayınları
Montaj: Merkez Repro
Baskı: Tarcan Matbaası

Adres: Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15, İskitler, Ankara
Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37
Sertifika No: 25744

BigBang Yayınları
Adres: Kavaklıdere Mah. Bardacık Sok. No: 8/1, Küçükesat, Ankara
Telefon: (312) 417 92 43 | Faks: (312) 417 92 43
Sertifika No: 25787

İçindekiler

TAKDİM.....	15
ÖNSÖZ.....	17

ULUSLARARASI ANTLAŞMALAR HUKUKUNDA JUS COGENS NORMLAR VE KUVVET KULLANIMI

<i>Demet Şefika Mangır</i>	21
Giriş.....	21
<i>Jus Cogens</i> Normların Kavramsal Boyutu.....	22
<i>Jus Cogens</i> Normlar ve Kuvvet Kullanımı.....	28
Kuvvet Kullanmama İlkesinin Tanımlanması.....	31
Kuvvet Kullanmama İlkesinin İhlali.....	34
Sonuç.....	38

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ: TARİHÇESİ, YAPISI VE MEVCUT DAVALAR

<i>Elif Uzun</i>	41
Giriş.....	41
Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	41
Milletlerarası Ad Hoc Ceza Mahkemeleri.....	43
Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi.....	43
Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	45
Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi.....	46
Ad Hoc Mahkemeler Hakkında Bir Değerlendirme.....	48
Roma Statüsü ve Milletlerarası Ceza Mahkemesi.....	49
Kuruluş Aşaması.....	49
Mahkeme'nin Yapısı.....	51
Yargıçların Nitelikleri ve Seçilmeleri.....	53
Mahkeme'nin Yargı Yetkisi.....	54
Davanın Kabul Edilebilirliği.....	59
Soruşturmanın Başlaması.....	60

Uygulanabilir Hukuk.....	61
Mahkemenin Gündemindeki Davalar.....	61
Demokratik Kongo Cumhuriyeti.....	62
Uganda.....	63
Orta Afrika Cumhuriyeti.....	64
Sudan.....	65
Kenya.....	66
Libya.....	67
Fildişi Sahili.....	68
Diğer Olaylar.....	69

ULUSLARARASI NİTELİKTE OLMAYAN SİLAHLI ÇATIŞMALARDA İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

<i>Gökhan Albayrak</i>	73
Giriş.....	73
Norm Örtüşmesi ve Uygulanacak Kurallar.....	74
Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmaların Kapsamı.....	76
İki Disiplin Arasında Kurulacak Olan Birlikteliğin Halleri.....	78
İnsancıl Hukukun “İçindeki” İnsan Hakları.....	79
İnsancıl Hukuk İle İnsan Hakları Hukukunun Paralel Uygulanması ve Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar.....	80
Sarmallar ve Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalar.....	81
<i>Lex Specialis</i> Sorunu ve İki Disiplin Arasındaki İllinti: Sonuç Yerine.....	83

ÖZEL GÜVENLİK YÜKLENİCİLERİNİN YARGILANMASINDA GÜNCEL GELİŞMELER: SİVİLLERİN ASKERİ YARGI ÖNÜNDE YARGILANMASI KAPSAMINDA BİRLEŞİK DEVLETLER HUKUKUNUN GETİRDİĞİ TARTIŞMALAR

<i>Bleda R. Kurtdarcan</i>	87
Özel Güvenlik Yüklenicilerinin Yargılanmasında Güncel Gelişmeler.....	87
Siviller ve Askeri Yargı Arasındaki Sorunlu İlişki: UCMJ’in Düzenlemelerine Genel Bir Bakış ve Birleşik Devletler Mahkemelerinin İçtihatları.....	92
Askeri Yargı ve Onun Kapsamındaki Siviller.....	92
Sivillerin Askeri Yargıya Tabi Olmasının Anayasaya Aykırılığı Hakkında.....	95
Askeri Yargıya Tabi Siviller: Mahkeme İçtihatlarıyla Belirlenen Statü ve Bunun Sınırları.....	98
Averette Kararı Hedef Tahtasında: Karara Yöneltilen Haklı Eleştiriler.....	99

Değişen Koşullar Altında Sivillerin Askeri Hukuka Tabi Kılınma Çalışması: UCMJ Md. 2 (10)'Un Yeniden Canlandırılması ve Günümüz Askeri Operasyonlarındaki Özel Askeri Yükleniciler.....	101
Anayasaya Uygunluk Tartışmalarında 2. Round.....	103
Güncel UCMJ Altında Askeri Yargı ve Bunun Adil Yargılanma Hakkıyla Uyumluluğu Üzerine.....	104
Divani Harpler ve Uluslararası Standartlar Hakkında.....	108
2008 Tarihli Gates Memorandumu Ve UCMJ Md 2 (A) (10)'Un Resmi Yorumu.....	114
Silahlı Kuvvetlerle Hizmet Eden Ve Silahlı Kuvvetlere Eşlik Eden Sivil Kavramı.....	115
'Sahada' Kavramı.....	118
Öngörülemeyen Operasyon Tanımı.....	119
UJMC'in Sivillere Uygulanmasına Yönelik Kılavuz İlkeler.....	120
Sonuç Yerine.....	122

ULUSLARARASI HUKUKTAKİ SON GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE YERİNDEN EDİLMİŞ KİŞİLER SORUNU

<i>Murat Saraçlı</i>	131
Giriş.....	131
Uluslararası Hukukta Sığınmacılar ve Sığınmacı Statüsü.....	132
Mülteciler ve Çeşitli Mülteci Tanımları.....	135
Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler.....	148
Sonuç.....	155

ULUSLARARASI HUKUK VE GERİ DÖNÜŞ HAKKI ÇERÇEVESİNDE FİLİSTİNLİ MÜLTECİLER SORUNU

<i>İlhan Aras</i>	161
Giriş.....	161
Filistinli Mülteciler Sorunu ve Gelişimi.....	162
Birleşmiş Milletler ve UNRWA Bağlamında Sorunun Gelişimi.....	165
Uluslararası Hukukun Soruna Yaklaşımı.....	169
Filistinli Mültecilerin Geri Dönüş Hakkı.....	173
Sonuç.....	176

NATO'NUN ALAN DIŞI ALGILAMASINDAKİ DEĞİŞİMİNİN KUVVET KULLANMA HUKUKU'NA ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

<i>Arif BađbaŐlođlu</i>	181
Giriş.....	181
Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı.....	182
Kuvvet Kullanma Yasağının İstisnaları.....	184
Soğuk Savaş Sonrasında (1991-1999) NATO'yu DönüŐtüren Temel Husus: Alan dışı Algılamasındaki Değişim.....	186
1991 Stratejik Konsepti.....	187
NATO'nun Bosna MÜdahalesi.....	188
Kosova MÜdahalesi.....	195
1999 Stratejik Konsepti.....	200
2000'li Yıllarda NATO'daki Alan Dışı Algılaması.....	201
Afganistan Operasyonu.....	201
Libya MÜdahalesi.....	203
Sonuç.....	205

İNSANİ MÜDAHALE TARTIŐMALARİ VE KUVVET KULLANMA HUKUKU ÇERÇEVESİNDE NATO'NUN 1999 KOSOVA MÜDAHALESİ

<i>BÜlent Sarper Ağır</i>	211
Giriş.....	211
Kosova Krizi'nin Gelişimi ve Çatışmaya Yol AÇan Gelişmeler.....	212
Kosova Sorunu ile İlgili BM Güvenlik Konseyi Kararları.....	213
NATO'nun Kosova MÜdahalesine Giden Süreç.....	215
NATO'nun Değişen Stratejik Konsepti ve Kosova MÜdahalesi.....	217
Kosova MÜdahalesinin BM Güvenlik Konseyi'nde GörüŐülmesi.....	218
Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanmaya İlişkin Temel Kurallar ve Kuvvet Kullanmanın Yasaklanması.....	219
BM Sisteminde Kuvvet Kullanımına İzin Verilen Durumlar.....	221
BM Kararıyla Uygulanan Zorlama Yolları Kapsamında Kosova MÜdahalesi.....	223
BM Sisteminde Bölgesel Örgütler ve AnlaŐmalar ve Kosova MÜdahalesi.....	225
Bir İnsani MÜdahale Olarak NATO'nun Kosova Operasyonu.....	227
Sonuç.....	230

KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK İLANI VE SELF-DETERMINASYON HAKKI

Fatma Taşdemir & Gökhan Albayrak

235

Kosova Sorunu'nun Tarihsel Arka Planı ve Kosova Sorunu'nun Uluslararası İlişkiler Bakımından Önemi	235
Kosova'nın Bağımsızlık İlanı ve Self-Determinasyon Hakkı	242
Self-Determinasyon Hakkının Tarihsel Gelişimi	242
Self-Determinasyon Hakkının Hukuki Niteliği ve Hakkın Sahibi Sorunu	251
Self-Determinasyon Türleri	253
Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova	257
Kosova'nın Bağımsızlık İlanı Sonrası Uluslararası Durum	260
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Uluslararası Adalet Divanı'ndan Danışma Görüşü İstemesi	260
Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova'nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü	261
Sonuç	266

KÜRESELLEŞEN HUKUKUN DEVLETİN EGEMENLİK UNSURUNA ETKİSİ

Levent Ersin Orallı

271

Giriş	271
Küreselleşme ve Hukuk	272
Küreselleşme Olgusu	273
Küreselleşen Hukuk	274
Küreselleşme ve Egemenlik Anlayışında Değişim	278
Egemenliğin Paylaşılması Sorunu	279
Uluslararası Kuruluşların Rolü	281
Sonuç	283

DİPLOMATİK TEMSİLCİLERİN CEZAİ BAĞIŞIKLIĞI

M. Serhat Kaşıkara

287

Giriş	287
Diplomasi Organları	289
Genel Yetkili Organlar	289
Diplomatik Temsilciler	294
Diplomatik Temsilcilerin Görevleri	296
Diplomatik Ayrıcalıklar	303

Sonuç.....	319
------------	-----

ULUSLARARASI ÇEVRE HUKUKUNDA GÜNCEL BİR SORUN: SINIRAŞAN ÇEVRESEL ZARARLAR

<i>Derya Sürmelioğlu</i>	323
Giriş.....	323
Uluslararası Çevre Hukuku Nedir?.....	325
Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişimi.....	326
Sınırışan Zararlar (Sınırışan Çevresel Zararlar).....	333
Sınırışan Zararların Uluslararası Çevre Hukukundaki Gelişimi.....	340
Sınırışan Zararlarda Hukuki Sorumluluk.....	342
Trail Smelter Davası.....	346
Genel Değerlendirme.....	349

ULUSLARARASI İŞÇİ HAKLARI VE ULUSLAR-ÜSTÜ ÇALIŞMA STANDARTLARI DÜZENLEMELERİ

<i>Didem Özdemir</i>	357
Giriş.....	357
Uluslararası İşçi Hakları.....	361
Uluslararası İşçi Haklarının Ortaya Çıkışı ve Standartlaştırılması.....	361
Yeni Uluslararası İşgücü Bölümü.....	368
Uluslar-Üstü Çalışma Standartları Düzenlemeleri.....	379
Sonuç.....	391

ULUSLARARASI HUKUKTA BİREYSEL CEZAI SORUMLULUK VE ÜSTÜN SORUMLULUĞU

<i>Gökhan Albayrak</i>	395
Bireysel Cezai Sorumluluk ve Uluslararası Hukuktaki Gelişmeler.....	396
Nuremberg ve Tokyo Askeri Ceza Mahkemeleri.....	397
İkinci Dünya Savaşı'ndan 90'lı Yıllara Kadar Olan Gelişmeler.....	398
Birleşmiş Milletler Tarafından Kurulan <i>Ad Hoc</i> Ceza Mahkemeleri.....	399
Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kuruluşu Ve Bireysel Cezai Sorumluluk.....	402
Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 25. Maddesine Göre Bireysel Cezai Sorumluluk:403	

Üstün Sorumluluğu Ve Uluslararası Ceza Mahkemeleri	407
Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsüne Göre Üstün Sorumluluğu	409
Sonuç	411
DİZİN	413

Katkıda Bulunanlar

Alfabetik sırayla,

Arif Bağbaşıoğlu

Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Bleda R. Kurtdarcan

Arş. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı.

Bülent Sarper Ağır

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Demet Şefika Mangır

Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Derya Sürmeliöğlu

Arş. Gör., Nevşehir Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Didem Özdemir

Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Elif Uzun

Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı.

Fatma Taşdemir

Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Gökhan Albayrak

Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

İlhan Aras

Arş. Gör., Nevşehir Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Devletler Hukuku Anabilim Dalı.

Levent Ersin Orallı

Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Murat Saraçlı

Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Mustafa Serhat Kaşıkara

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Uluslararası Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Takdim

ULUSLARARASI HUKUKUN GELİŞİMİ, BU HUKUKUN TEMEL AKTÖRLERİ OLAN devletlerin temel kurallar çerçevesindeki mutabakatına bağlıdır. Bu yönüyle statik bir çalışma alanı olarak tanımlanabilecek olan uluslararası hukuk, yine de gelişime ve ilerlemeye açıktır. Uluslararası hukukun gelişiminde etkili olan temel etken ise, devletler arasında ortaya çıkan yeni krizler ve sorunlar ve bunlara çözüm aramaya yönelik ortaya konulan siyasi iradelerdir. Bu yönüyle bakıldığında, uluslararası sistemdeki mevcut statükoya yönelik ortaya çıkan revizyonist yaklaşımlar hem söz konusu sistemi dönüştürürken hem de mevcut sistemin genel kabul gören evrensel hukukunda da değişimleri ve dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Yani bir yerde, uluslararası ilişkilerin tarihsel olaylar çerçevesindeki seyri mevcut uluslararası hukuku yeniden yaratmakta ve ona yeni açılım alanları sunmaktadır.

Dr. Murat Saraçlı tarafından hazırlanan “Uluslararası Hukukta Güncel Sorun Alanları” başlıklı editöryal bu çalışma da, yakın bir geçmişte uluslararası sistemde yaşanan değişimlerin uluslararası hukuktaki karşılığını bulmaya ve anlamlandırmaya yönelik önemli bir çalışmadır. Çeşitli üniversitelerden genç akademisyenlerin makaleleriyle katkıda buldukları bu kitap, yakın geçmişimizde yaşanan ve etkileri günümüzde hala hissedilen çeşitli sorun alanlarına yönelik uluslararası hukukun yaklaşımını ortaya koyarken, ayrıca güncel sorunların nasıl uluslararası hukuku da etkilediği ve dönüştürdüğü sorunsalına da önemli cevaplar içermektedir. Bu açıdan bakıldığında kitapta bir yandan, güncel gelişmelere yönelik uluslararası hukuk alanındaki değişimleri takip ederken bir yandan da değişim sürecindeki küresel sistem ve aktörlerin uluslararası hukuku dönüştürmeye yönelik girişimlerini de izleyebilmekteyiz.

Küreselleşme sürecinde tüm alanlarda yaşanan gelişimleri ve değişimleri uluslararası hukuk alanında yaşadığımız da bir gerçekliktir. Bu noktada, uluslararası hukukun temel kurallarını bilmek önemli olduğu kadar, bu kuralların yaşanan çeşitli sorunlar karşısında nasıl bir değişime tabi kalabileceği noktasında fikir sahibi olabilmek de bir o kadar önemlidir. Dr. Murat Saraçlı'nın editöryal bu eseri, uluslararası hukukun güncel olaylara yönelik yaşamakta olduğu değişimler konusunda okuyuculara faydalı olabilecek değerli bir çalışmadır.

PROF. DR. HAKAN TAŞDEMİR

Önsöz

“Uluslararası Hukukta Güncel Sorun Alanları” başlığını taşıyan bu çalışma, üniversitelerin uluslararası ilişkiler bölümlerinde ekseriyetle okutulmakta olan uluslararası hukukta son gelişmeler derslerine yönelik bir kaynak ve referans kitabın ortaya çıkartılması amacı çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde kitapta, uluslararası hukukun çeşitli boyutları çerçevesinde güncel olayları konu alan makalelerin yer alması hedeflenmiş ve böylece uluslararası ilişkiler bölümünde temel uluslararası hukuk derslerini alan öğrencilerin, uluslararası hukukta son gelişmeler dersinde de bu kitap çerçevesinde teorik bilgilerini güncel olaylar çerçevesinde değerlendirme şansı bulmaları hedeflenmiştir.

Söz konusu amaç çerçevesinde kitapta toplam on dört makaleye yer verilmiştir. Bu makalelerden ilki Demet Şefika Mangır tarafından hazırlanmıştır. “Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda *Jus cogens* Normlar Ve Kuvvet Kullanımı” başlıklı çalışmasında Mangır, ilk olarak *Jus cogens* normların kavramsal boyutu üzerine odaklanmış, ardından ise *Jus cogens* normlarla kuvvet kullanımı arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır.

Elif Uzun tarafından kaleme alınan makale “Uluslararası Ceza Mahkemesi: Tarihçesi, Yapısı ve Mevcut Davalar” başlığını taşımaktadır. Söz konusu makalesinde Uzun, ilk olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin teorik kaynağını oluşturan uluslararası *ad hoc* mahkemeler konusunda kısa bir bilgi vermiş, ardından ise Mahkeme’nin yapısı, yargı yetkisi ve Mahkeme önündeki mevcut davalar konularına odaklanmıştır.

“Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalarda İnsan Haklarının Korunması” başlıklı çalışmasında ise Gökhan Albayrak, başta bir girizgah niteliğinde olarak norm örtüşmesi ve uygulanacak kurallar ile uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların kapsamı konularına kısaca değinmiş, ardından ise insancıl hukuk ile insan hakları hukuku arasındaki grift ilişkiyi kapsamlı olarak ele almıştır.

Bleda R. Kurtdarcan tarafından kaleme alınan makale “Özel Güvenlik Yüklenicilerinin Yargılanmasında Güncel Gelişmeler: Sivillerin Askeri Yargı Önünde Yargılanması Kapsamında Birleşik Devletler Hukukunun Getirdiği Tartışmalar” başlığını taşımaktadır. Çalışmasında Kurtdarcan sırasıyla, siviller ve askeri yargı arasındaki sorunlu ilişki, değişen koşullar altında sivillerin askeri hukuka tabi kılınması çalışmaları ve 2008 tarihli Gates Memorandumu konularına odaklanmaktadır.

“Uluslararası Hukuktaki Son Gelişmeler Çerçevesinde Yerinden Edilmiş Kişiler” başlıklı makalesinde ise Murat Saraçlı, uluslararası hukukta genel olarak yerinden edilmiş kişiler olarak adlandırılan sığınmacıları, mültecileri ve ülkesinde yerinden edilmiş kişileri konu almakta ve bu kavramlar üzerinden ortaya konulan çözüm önerilerinin neden zorunlu göç sorununa çözüm üretmekte yeterli olamadığını, uluslararası hukukta bu alanda yaşanan son gelişmeler çerçevesinde değerlendirmektedir.

İlhan Aras tarafından kaleme alınan çalışma “Uluslararası Hukuk ve Geri Dönüş Hakkı Çerçevesinde Filistinli Mülteciler Sorunu” başlığını taşımaktadır. Söz konusu çalışmasında Aras, ilk olarak Filistinli mülteciler sorununun tarihsel gelişim sürecine değinmiş ardından ise sırasıyla, Birleşmiş Milletler ve UNRWA bağlamında sorunun gelişimi, uluslararası hukukun soruna yaklaşımı ve Filistinli mültecilerin geri dönüş hakları konularına değinmiştir.

Arif Bağbaşıoğlu ise “NATO’nun Alan Dışı Algılamasındaki Değişiminin Kuvvet Kullanma Hukuku’na Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmasında öncelikle, uluslararası hukuktaki kuvvet kullanma yasağı ve istisnalarına kısaca değinmiş, ardından ise NATO’nun Soğuk Savaş sonrasında dahil olduğu Bosna, Kosova, Afganistan ve Libya müdahaleleri kuvvet kullanma hukuku çerçevesinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

“İnsani Müdahale Tartışmaları ve Kuvvet Kullanma Hukuku Çerçevesinde NATO’nun 1999 Kosova Müdahalesi” başlıklı çalışmasında Bülent Sarper Ağır, ilk olarak Kosova Krizi’nin gelişimi ve çatışmaya yol açan gelişmeler konusuna odaklanmış, ardından ise 1999 yılında gerçekleştirilen müdahalenin kuvvet kullanma hukuku ve insani müdahale kavramları çerçevesinde genel bir değerlendirmesinde bulunmuştur.

Fatma Taşdemir ve Gökhan Albayrak’ın beraber kaleme aldıkları çalışmaları “Kosova’nın Bağımsızlık İlanı ve Self-determinasyon Hakkı” başlığını taşımaktadır. Taşdemir ve Albayrak çalışmalarında ilk olarak, Kosova Sorunu’nun tarihsel arka planı ve sorunun uluslararası ilişkiler bakımından önemini incelemişler, ardından ise, Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Öz Yönetimi ve Kosova’nın bağımsızlık ilanı ile self-determinasyon hakkı arasındaki ilişkiye değinmişlerdir.

Levent Ersin Orallı tarafından kaleme alınan makale “Küreselleşen Hukukun Devletin Egemenlik Unsuruna Etkisi” başlığını taşımaktadır. Söz konusu çalışmasında Orallı, bir yandan devletlerin egemenlik bağlamında yaşadığı önemli dönüşümleri değerlendirirken, diğer yandan da hukuksal boyutu itibarıyla egemenlikten hangi noktalarda fedakarlıkta bulunulduğu ve devlet egemenliğinde küreselleşen hukuk dolayısıyla meydana gelen sınırlandırmalar ile bunların mahiyetleri ve dereceleri konularını incelemiştir.

“Diplomatik Temsilcilerin Cezaî Bağışıklığı” başlıklı makalesinde Mustafa Serhat Kaşıkara ise, ilk olarak diplomasinin tarihsel gelişim kısaca değinmiş, ardından ise sırasıyla, diplomasi organları ve diplomatik ayrıcalıklar konusunda kapsamlı ve detaylı açıklamalarda bulunmuştur.

Derya Sürmelioglu tarafından kaleme alınan çalışma “Uluslararası Çevre Hukukunda Güncel Bir Sorun: Sınır-Aşan Çevresel Zararlar” başlığını taşımaktadır. Genel olarak sınıraşan zarar kavramının hukuki olarak neyi ifade ettiği ve söz konusu zararların uluslararası çevre hukukundaki yeri gelişiminin incelendiği çalışmasında Sürmelioglu, bu kapsamda ayrıca, uluslararası çevre hukuku, sınıraşan zararların bu hukuktaki gelişimi ve bu gelişimde önemli bir yeri olan Trail Smelter Davası’na değinmektedir.

“Uluslararası İşçi Hakları ve Uluslar Üstü Çalışma Standartları Düzenlemeleri” başlıklı makale Didem Özdemir tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu çalışmasında Özdemir, ilk olarak Uluslararası Çalışma Örgütü’ne değinmiş, ardından ise 1970’ten sonra ortaya çıkan yeni siyasi ve iktisadi düzenin istihdam ve çalışma koşulları üzerindeki etkileri, uluslar üstü çalışma standartları düzenlemeleri ve yeni oluşan düzenlemelerin güncel olaylar kapsamında değerlendirmeleri konu alınmıştır.

Gökhan Albayrak tarafından kaleme alınan bir diğer makale ise “Uluslararası Hukukta Bireysel Cezai Sorumluluk ve Üstün Sorumluluğu” başlığını taşımaktadır. Söz konusu çalışmasında Albayrak genel olarak, uluslararası hukuk alanında bireyin cezai bakımdan sorumluluğunun doğuşu ve özellikleri konusunu incelemiş ve bu çerçevede sırasıyla, bireysel cezai sorumluluk ve uluslararası hukuktaki gelişmeler, Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin kuruluşu ve bireysel cezai sorumluluk ile üstün sorumluluğu ve uluslararası ceza mahkemeleri konularına değinmiştir.

Kitaba makaleleriyle katkıda bulunan tüm akademisyen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Yine ayrıca kitabın basımını üstlenen Buğra Kalkan Bey’e ve onun şahsında tüm yayınevi çalışanlarına da teşekkür ederim.

DR. MURAT SARAÇLI

Ankara, 2012

Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda *Jus Cogens* Normlar ve Kuvvet Kullanımı*

Demet Şefika Mangır

* Bu çalışma "Uluslararası Antlaşmalar Hukukunda *Jus cogens* (Buyruk) Kurallar" başlıklı KÜ SBE'de 2011 Haziran'ında savunulan ve yayınlanmamış Doktora tezinden kısmen alıntılanmıştır.

GİRİŞ

ÖRF VE ADET HUKUKU KURALLARından hareketle uluslararası hukukun sorumluluğu, uluslararası toplumun tamamı için geçerli olan ortak bağlayıcı kuralları oluşturmak ve uluslararası toplumun bu kurallara kendisini bağlı hissetmesini sağlamaktır. Bu sorumluluk, uluslararası hukukun geleneksel kurumlarının yeniden ele alınmasını ve toplumun temel değerlerinin korunmasına yönelik adımların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Uluslararası hukuk, uluslararası sistemde yer alan devlet ya da devlet dışı unsurların çıkarlarından ziyade, uluslararası toplumun çıkarlarının ve değerlerinin daha öncelikli korunmasını amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, üstün/öncelikli niteliğini, uluslararası toplumun temel değerlerinden alan *jus cogens* normlar, uluslararası antlaşmalar hukukunun önemli bir argümanı olarak Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Hukuku Konferansı (BMAHK) ve bu konferans sonucunda kabul edilen 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VAHS) ile uluslararası pozitif hukuktaki yerini almıştır.

Uluslararası toplumun çıkarlarını koruyan ve otoriter normlar olarak da adlandırılan *jus cogens* normlar, ulusal yasal sistemlerdeki ulusal kamu politikalarının eylemlerine benzer şekilde uluslararası eylemlerin alanını niteleyen ve birbirleriyle çatışan normların geçerliliğini etkileyen uluslararası kamu düzeni algısı üzerine şekillenmiştir. Bu algı özellikle tam bağımsız devletlerin egemenliklerinin bir göstergesi olarak antlaşma yapma özgürlüklerinin uluslararası hukukun öngördüğü çerçevede sınırlandırılmasını içermektedir. Bu sınırlandırma uluslararası toplumun temel değerlerini temsil ettiği düşünülen kuvvet kullanma yasağı, kölelik, soykırım, insan haklarının ihlali, self-determinasyon, çevrenin kirletilmesinin önlenmesi gibi ilkeler göz önüne alınarak devletlerin antlaşmalar yapmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, uluslararası antlaşmalar hukukunda *jus cogens* normlara aykırı antlaşmaların yapılmaması, varlığı halen tartışmalı olan uluslararası hukukun büyük güçlerin tekelinde olmadığını ve uluslararası toplumun değerlerine hizmet ettiğini açıkça ortaya koyacaktır. Bu bağlamda, *jus cogens* normları en iyi örnekleyen kuvvet kullanmama ilkesinin incelenmesi gerekmektedir. Uluslararası toplumca genel kabul gören kuvvet kullanmama ilkesi, uluslararası örf ve adet hukuku kuralları niteliği kazanmış ve BM Şartı'na imza koymayan devletleri de yükümlülük altına alarak uluslararası toplumun öncelikli değerlerinin koruyucusu olmuştur. Ancak uluslararası hukukta çeşitli zorlama yollarını öngören kuvvet kullanımı, hem kuvvet kullanımını önlemek hem de kuvvet kullanımına izin veren istisnai durumlarda kuvvet kullanımına ilişkin kuralları belirlemek için önemli görülmektedir. Dolayısıyla kuvvet kullanımının ilke olarak yasaklanmasına rağmen istisnai durumların devletlerin çıkarlarına hizmet ederek suiistimal edilmesinin önüne geçilmesi uluslararası toplumun değer yargılarının benimsenmesi ile mümkün olacaktır.

JUS COGENS NORMLARIN KAVRAMSAL BOYUTU

Uluslararası hukuk doktrininde, uluslararası antlaşmaların geçerliliği için mutlak bağlayıcı kuralları niteleyen ve Latince bir terim olarak kullanılan *jus cogens* normlar, zorlayıcı ve emredici bir niteliğe sahip oldukları için diğer normlardan ayrılmaktadırlar. *Jus cogens* normların temelini hukuksal ilişki içerisindeki tarafların öngörülen kurallara yönelik aykırı bir düzenleme içerisine girmemesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda *jus cogens* niteliğindeki normlar, iç hukuktan farklı olarak uluslararası hukuk düzeninde tarafların karşılıklı antlaşmalarında yer alsa da kesin olarak tarafların uygulamak zorunda oldukları normları nitelendirir. Dolayısıyla, ahlaki yükümlülükler çerçevesinde taraflara antlaşma koşullarını yerine getirme zorunluluğu getirmektedir.

Uluslararası hukukta ahlaki olmayan yükümlülüklerin antlaşma konusu olamayacağına altının çizilmesi ve bunun en bilinen teamül kurallarından birisi olması

Uluslararası Ceza Mahkemesi

Tarihçesi, Yapısı ve Mevcut
Davalar

Elif Uzun

Bu çalışma, Elif Uzun, "Uluslararası Ceza Mahkemesi Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve Roma Statüsü" (*Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. II, 2003, s. 25-48) başlıklı makalenin gözden geçirilmiş, genişletilmiş ve güncellenmiş halidir.

GİRİŞ

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ (UCM), 17 Temmuz 1998'de kabul edilen Roma Statüsü ile kurulmuştur. Statü, altmışıncı onay belgesinin teslim edilmesini takiben 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Soykırım, insanlığa karşı suçlar, saldırganlık ve savaş suçları, Mahkeme'nin yargı yetkisine dahil edilerek, insanlık tarihine geçmiş karanlık sayfaların tekrarlanmaması, tekrarlandığı takdirde sorumluların cezalandırılabilmesi amaçlanmıştır.

Fiilen kurulması çok yakın bir tarihte gerçekleşmiş olmasına rağmen, uluslararası bir ceza mahkemesinin oluşturulması düşüncesi çok yeni değildir. 1872 yılında, 1864 Cenevre Sözleşmesi'ni ihlâl edenlerin yargılanması için bir mahkeme kurulması teklif edilmiş, ancak, bu düşünce uygulamaya geçirilememiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, daimi bir nitelik taşımasa da, Müttefik Kuvvetlerin savaş ve insanlık hukukunu ihlâl eden vatandaşlarının yargılanmasını

öngören –ki bu yönüyle daha sonra kurulacak *ad hoc* mahkemelerden ayrılan- *ad hoc* bir mahkemenin kurulması düşünülmüştür. Ancak, 1919 *Versailles (Versay) Antlaşması*, uluslararası ahlâka ve antlaşmalara ağır muhalefetinden dolayı sadece Alman İmparatoru'nun yargılanmasını öngörmüş, ne var ki, İmparator'un Hollanda'ya kaçması nedeniyle bu yargılama gerçekleştirilememiştir.¹

İkinci Dünya Savaşı, tüm dünya açısından büyük acılarla doludur. Milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, pek çoğu sakat kalmış, evlerini, işlerini ve yakınlarını kaybetmiştir. Bu dönemde, savaşın galipleri, mağlup olan düşmanlarının işledikleri suçları yargılamak için birisi Almanya'da, diğeri Japonya'da iki uluslararası *ad hoc* mahkeme kurmuştur. Ne var ki bu mahkemeler, savaş ve insanlık suçlarının sadece bir kısmını yargılayabilmiştir. Japonya'ya atom bombası atılmasına karar verenler, hiç bir yargı organı karşısında hesap vermemişlerdir.

Soğuk Savaş dönemi büyük acıları içinde barındırmasına rağmen, sorumluların cezalandırılması yönünde mahkeme benzeri bir yapılanma, bu dönemde sadece bir tasarı olarak bekletilmiştir. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası ilişkilere hukuki bir yapı kazandırılması yönünde büyük bir gelişme sağlanmış, savaş mağdurlarının korunması için on dokuzuncu yüzyılın sonunda başlayan çabaların devamı olarak, 1949 Cenevre Sözleşmeleri² ve 1977 Protokolleri,³ 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme⁴ gibi bazı önemli antlaşmalar, uluslararası hukuka kazandırılmıştır. Ancak, bu sözleşmeler, daimi olarak işleyecek, bağımsız, geniş kabul görmüş, cezalandırma yetkisine sahip, etkin bir yargılama organı olmadığı için, caydırıcı olamamıştır.⁵ Nitekim 1990'ların başlarında Yugoslavya ve Ruanda'da yaşanan olaylar, BM'yi, hukukî dayanağı tartışılmalı⁶ iki *ad hoc* mahkeme kurmaya zorlamıştır. Gerek bu mahkemelerin, gerekse UCM'nin kurulmasında, Soğuk Savaş döneminin sona ermesinin etkili olduğunu da belirtmek gerekmektedir.⁷

1 Arthur Watts, *The International Law Commission 1949-1998, Vol. II*, New York, Oxford University Press, 1999, s. 1447.

2 12.08.1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Türkiye 21.1.1953 tarihli bir onay yasasıyla 10.02.1954 tarihinden itibaren taraf olmuştur. R.G. 30.1.1953, S. 8322. Orijinal metin için bkz. UN, Treaty Series, C. 75, ss. 31-468. İnternet erişimi: <http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2075/v75.pdf> (12.05.2012).

3 Cenevre Sözleşmesi Ek Protokol I ve Ek Protokol II, 8 Haziran 1977. Orijinal metin için bkz. UN, Treaty Series, C. 1125, s. 3-699. İnternet erişimi: <http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201125/v1125.pdf> (12.05.2012).

4 Milli, Irki, Dini Kütlelerin Kısmen veya Tamamen İmha Suçunun "Genocide" Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme (Convention for the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide). 9 Aralık 1948'te hazırlanan Sözleşme'ye Türkiye taraftır. R.G. 29.03.1950, S. 7469. Orijinal metin için bkz. UN, Treaty Series, C. 78, ss. 278-86. İnternet erişimi: <http://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2078/volume-78-I-1021-English.pdf> (12.05.2012).

5 Adem Sözüer ve R. Barış Erman, (2000) "Uluslararası Ceza Mahkemesi", *Adalet Yüksek Okulu 20. Yıl Armağanı* içinde, İstanbul, Beta Basım Yayım, s. 272.

6 Tefvik Odman, "Eski Yugoslavya ile İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yasal Dayanağı", *AÜHFĐ*, C. 45, S. 1-4, 1996, s. 143-51.

7 Philippe Kirsch, "The International Criminal Court", *McGill Law Journal*, C. 46, 2000, s. 261.

Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalarda İnsan Haklarının Korunması

Gökhan Albayrak

Makale için gerekli malzemeyi bulmamda yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Fatma Taşdemir'e teşekkürü bir borç biliyorum.

GİRİŞ

İNSAN HAKLARI HUKUKU VE İNSANCIL hukukun önem kazandığı, görev üstlendiği zaman dilimleri, insanlığın “zor” anlarıdır. Her iki disiplin de “insan”ı korur. Mutluluk anlarında her iki disiplin de sessizdir. İnsan hakları hukuku hem barış hem de silahlı çatışmalar anlarında uygulama alanı bulur. İnsancıl hukuk ise silahlı çatışma durumlarında devreye girer. Buradan da şu sonuç çıkıyor ki, silahlı çatışma durumlarında iki disiplin arasında bir evlilik vuku bulunmaktadır. Bu “birlikte var olma” döneminde beraberliğin nasıl sağlanacağı veya nasıl oluştuğu konusunda ise uluslararası hukukta tartışma söz konusudur. Pek çok çalışma norm örtüşmesi halleri için öngörülen *lex specialis* kuralından bahsetmektedir. Hatta farklı bir bakış açısıyla insancıl hukukun artık bir insan hakları hukukuna dönüştüğü, bir çeşit silahlı çatışmalarda insan hakları hukuku olduğunu dahi ileri sürenler bulunmaktadır.¹ Gerçi her yeni-

1 C. M. Cerna, “Human Rights in Armed Conflict: Implementation of International Humanitarian Law Norms by Regio-

liğin kabul edilmesinin zor olduğu gibi ayrılık tezine (barış hukuku-savaş hukuku ayrılığı) körü körüne bağlı kalanlar insan haklarının savaş zamanında uygulamasının olamayacağını savunmuşlardı.² Fakat bugün gelinen noktada bu ayrımın sadece askeri gereklilikler bakımından bir anlamı olduğu ve bunun yanında savaş zamanında da insan hakları normlarının yürürlükte olduğu geniş bir kesimce kabul edilmektedir. Yazıya başlamadan önce hukuk metodolojisi açısından bir girizgah niteliğinde olarak norm örtüşmesi meselesini ele almak yerinde olacaktır.

Norm Örtüşmesi ve Uygulanacak Kurallar

Bazı durumlarda aynı veya benzer olay ve olgulara yönelik örtüşen normlar bulunması söz konusu olabilir. Böyle bir halde üç tip uygulamaya gidilmesi durumu vardır.³ Ya normlar seçimlik olarak uygulanabilir haldedir, ya birbirini tamamlar biçimde uygulanabilir niteliktedir, ya da normlar arasında çatışma vardır ve burada çatışma kuralları uygulanacaktır. Şunu belirtmek gerekir ki, bir norm çatışmasının söz konusu olabilmesi için Kelsen'in belirttiği üzere aynı maddi, mekansal, zamansal düzlemde aynı özneye yönelik çatışan, aksi yönde olan normları varlığı gerekir.⁴ Ancak böyle bir durumda *lex specialis* (özel normun uygulanırlığı), *lex posterior* (sonraki normun uygulanırlığı), *lex superior* (üstün normun uygulanırlığı) kuralları uygulama mekanı bulabilir.

İç hukuk sistemlerinde norm çatışması durumunda uygulanacak kurallar ve pratik görece bellidir. En başta iç hukuk sistemlerinde normlar hiyerarşisinin tepesinde anayasa yer almaktadır. Üstün (superior) norm olan anayasa adeta büyük bir kalıplar manzumesi alt normlara şekil verir ve bu kalıba uymayan normlar geçersiz kabul edilir. İç hukukta hukuki normlar Hans Kelsen'in deyişiyle başka bir normun sebebi ile geçerlilik (validity) kazanır.⁵ Aynı düzeydeki normlar için öncelik-sonralık, genellik-özellik kuralları uygulanır.

Uluslararası hukuk düzeninde ise normlar çatışması konusu çok daha karmaşıktır ve üzerinde tamamen anlaşılabilir bir husus değildir. Genel anlamda uluslararası hukukta kaynaklar hiyerarşisi konusu da epeyce çetrefildir. Özellikle antlaşmalar ve uluslararası teamül arasındaki ilişki, *jus cogens*'in antlaşmalar karşısındaki durumu ve etkisi yazının konusu bağlamında önem taşımaktadır.

nal Intergovernmental Human Rights Bodies", *Implementation of International Humanitarian Law* içinde (ed. F. Kalshoven/Y. Sandoz), Martinus Nijhoff, Cenevre, 1989, s. 39.

2 Hans-Joachim Heintze, "On the Relationship Between Human Rights Law Protection and International Humanitarian Law", *International Review of Red Cross*, Vol. 86, 2004, s. 789.

3 Daha geniş bilgi için bkz Ali Nazım Sözer, *Hukukta Yöntembilim*, Beta Yayınları, İstanbul, 2008, ss. 54-62.

4 Yasemin Işıktaç ve Sevtap Metin, *Hukuk Metodolojisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 259.

5 Hans Kelsen, *General Theory of Law and State*, Harvard University Press, USA, 1949, s. 124.

Özel Güvenlik Yüklenicilerinin Yargılanmasında Güncel Gelişmeler

Sivillerin Askeri Yargı
Önünde Yargılanması
Kapsamında Birleşik
Devletler Hukukunun
Getirdiği Tartışmalar

Bleda R. Kurtdarcan

*'Askeri hukuk, tek bir adamın emirlerine
uymak zorunda olan silahlı bir grup adamı
kontrol etme yöntemidir.'*

Gen. William T. Sherman

BİRLEŞİK DEVLETLERİN GİRİŞTİĞİ askeri harekâtlarda giderek daha da artan oranda Özel Askeri Şirketlere (ÖAŞ) başvurması, yükleniciler ve bunların çalışanlarının işledikleri suçlardan doğan sorumluluklarının düzenlenmesi konusunda ciddi sıkıntılar yaratmıştır. Birleşik Devletler silahlı kuvvetlerine muharebe operasyonlarında sivil yüklenicilerin destek sağlaması, bu ülkenin kuruluş tarihine kadar geri giden ve günümüze kadar sürekli şekilde başvuru bir uygulamadır.¹ Ancak 1990'larla birlikte askeriye hizmet eden yüklenici sayısında geçmiş uygulamalarla kıyaslanmayacak kadar büyük oranda bir artış meydana gelmiş, bu da 1. Bush yönetimi

¹ Tarihsel gelişim ve sivillerin sağladığı hizmetlerin çeşitliliği hakkında bkz. Wm. C. Peters, "On Law, Wars and Mercenaries: The Case for Courts-martial Jurisdiction Over Civilian Contractor Misconduct in Iraq", *BYU Law Review*, 2006, s.376-379

ile başlayan ve Clinton yönetimi ile devam eden askeri küçülme politikalarının sonucunda vuku bulmuştur. Soğuk savaşın sona ermesi neticesi büyük askeri hazırlığı gerektiren bloklar arası bir savaş ihtimalinin de sona ermesi askeri kuvvetlerin küçültülmesini beraberinde getirmiştir. Ancak klasik anlamda (devletlerarası konvansiyonel) savaş şeklinde olmasa da silahlı çatışmaların insani müdahale, barışı koruma harekâtı gibi konseptler altında ve aynı anda dünyanın birçok farklı noktasında artan bir operasyonel tempoda sürmesi, küçülen askeri kuvvetlerin askeri harekâtların ihtiyaçlarını kendi bünyesinden karşılamasını imkânsız kılmış; bir yandan da Clinton yönetiminin “hükümeti yeniden düzenleme” çalışması dahilinde özelleştirmenin mümkün olan her alanda hayata geçirilmesi politikası özel yüklenicilerin askeri harekâtlarda daha da büyük roller oynamasına yol açmıştır.² Bu politikalar çerçevesinde dönemin Savunma Bakanı William Cohen, 1997 yılında askeriye için daha etkin hale getirme çalışmalarını şu şekilde özetlemekteydi: ‘ateş edenleri koruyup destek verenleri azaltabiliriz – dışları tutup kuyruğu keseriz.’³ Gerçekten bu ifade günümüz askeriyesinde özel yüklenicilere olan geçmişte benzeri görülmemiş bağımlılığın temelindeki düşüncüyü ortaya koymaktadır.

Nitekim 2000’li yılların başına gelindiğinde Birleşik Devletler Savunma Bakanlığının, özel askeri şirketlerle yaptığı sözleşmeler, özel sektörün askeri harekâtların önemli bir unsurunu teşkil etmesine sebep olmuştur. Özel askeri şirketler, askeriye lojistik hizmetler sağlamaktan askeri ekipmanın bakımına, muharebe sistemlerinin işletilmesinden istihbarat analizi, sorgulama ve silahlı taktik hizmetleri (bireysel yakın koruma ya da tesislerin korunmasının sağlanması gibi) sunmaya kadar geniş bir alanda görev üstlenmektedirler. Böylece kuvvet çarpanı olarak algılanan özel askeri/güvenlik yüklenicileri bir zamanlar sadece üniformalı askeri personelin üstlendiği görevleri üstlenir hale gelmişlerdir.⁴ Bunun sonucu olarak da Mart 2011 tarihi itibarıyla CENTCOM’un sorumluluk bölgesinde 214000 askeri personelin yanında 174.000 Savunma Bakanlığı yüklenicisi görev alıp askeri operasyonları desteklemektedir.⁵ Eugene Fidell, bu kadar kalabalık işgücünün göz ardı edilmeyecek bir sayıda

2 Douglas bu durumu şu şekilde özetlemektedir: 11 Eylül 2001 ile birlikte başlayan Terörizmle Küresel Savaş’tan önce Birleşik Devletler dünyanın 36 farklı noktasında asker konuşlandırmıştı ve bu sayı Soğuk Savaş zamanında sadece 10 tane olan konuşlanmayla kıyaslandığında operasyonel temponun ne derecede arttığını göstermektedir. 90’lar boyunca özel sektörde başarılı olan şirketlerin sadece en iyi oldukları çekirdek yetenekleri bünyelerinde tutması, geri kalanları taşeronlara devretmesi yaklaşımı diğer hükümet birimleri gibi giderek Pentagon’da da kabul görmüştür. Böylece Savunma Bakanlığı çekirdek yetenek olarak gördüğü savaş yapma yeteneğini bünyesinde tutup kaynaklarını bu alana yoğunlaştırmayı seçmiş ve geri kalan destek hizmetlerini özelleştirme yoluna gitmiştir. Karen L. Douglas, “Contractors Accompanying The Force: Empowering Commanders with Emergency Change Authority”, *A.F.L. Rev.*, 55, 2004, s.131-132
3 <http://www.defense.gov/releases/release.aspx?releaseid=1255>

Rebecca Rafferty Vernon, “Battlefield Contractors: Facing the Tough Issues”, *Pub. Cont. L. J.*, 33, 2004, s.371

4 Jeremy Joseph, “Striking the Balance: Domestic Civil Tort Liability for Private Security Contractors”, *Geo. J. L. & Pub. Pol’y*, 5, 2007s. 694

5 M Schwartz ve J. Swain, *Department of Defense Contractors in Afghanistan and Iraq: Background and Analysis*, Congres-

**Uluslararası
Hukuktaki Son
Gelişmeler
Çerçevesinde
Yerinden Edilmiş
Kişiler Sorunu**

Murat Saraçlı

GİRİŞ

GÜNÜMÜZÜN EN BÜYÜK SORUNlarından biri zorunlu göçlerdir. İnsanların buldukları doğal yaşam alanlarından gayri iradi sebepler neticesinde ayrılmaları/ayrılmak zorunda bırakılmaları olarak tanımlanabilecek olan zorun göçler, hem bu göçlere maruz kalan insanlar hem de söz konusu göçlere muhatap olan devletler açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Ülke içi siyasi ve askeri çatışmalar, doğal afetler, savaşlar gibi pek çok nedene dayalı olarak yaşanan zorunlu göçler nedeniyledir ki uluslararası toplum bu soruna çözüm bulmak noktasında yoğun bir mesai harcamakta ve sorunun önlenmesine yönelik çeşitli çözüm önerileri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

Söz konusu çalışmaların bir neticesi olarak bugün zorunlu göçe maruz kalan insanları tanımlamak noktasında üç genel tanıma ulaşılmıştır. Sığınmacı, mülteci ve ülkesinde yerinden edilmiş kişi sıfatları bugün zorunlu göçe muhatap olan insanları belirlemeye yönelik kullanılan söz konusu üç tanımlamayı ifade

etmektedir. Bu tanımlardan sığınmacı ve mülteci kavramları, genel olarak, çeşitli nedenlere dayalı zulüm korkusu taşıyan ve bu nedenle ülkeleri dışında koruma arayan kişileri belirlemek için kullanılmaktadır. Ülkesinde yerinden edilmiş kişi tanımı ise, yine genel olarak, ülke içinde yaşanan çeşitli siyasi, etnik, ekonomik vb. sorunlar ve doğal afetler nedeniyle yerlerinden edilmiş ve fakat ülkeleri içerisinde kalmış insanları belirtmektedir.

Bu çalışmayla amaçlanan zorunlu göçe maruz kalan insanları tanımlamak noktasında ortaya konulmuş sığınmacı, mülteci ve ülkesinde yerinden edilmiş kişi kavramlarının neden soruna kapsamlı ve kapsayıcı bir çözüm getiremediğini ortaya koymak ve bu noktada neler yapılması gerektiğine yönelik çeşitli çıkarımlarda bulunabilmektedir. Bu amaç çerçevesinde çalışma toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bugün uluslararası hukuk çerçevesinde genel kabul gören sığınmacı kavramı ve statüsü tartışılmakta ve kavramın yerinden edilmiş kişileri tanımlamak noktasında kullanılan diğer iki kavramla farklılıkları ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde ise, mülteci statüsünün ortaya çıkış süreci ve özellikle ekonomik göçmenler ile ayrıştığı noktalar üzerinde durulmakta ve ayrıca tanımın günümüzde yetersiz kaldığı noktalara da değinilmektedir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, ülke içinde yerinden edilme sorununa ve bu kapsamda ülkesinde yerinden edilmiş kişileri belirtmeye yönelik ortaya konulan çalışmalara odaklanılmakta ve özellikle mülteci statüsü ile olan farklılıklar belirtmeye çalışılmaktadır.

ULUSLARARASI HUKUKTA SIĞINMACILAR VE SIĞINMACI STATÜSÜ

İngilizcesi “asylum seeker”in karşılığı olan “sığınmacı” kelimesinin etimolojik kökenini incelemek istediğimizde asylum kelimesine bakmamız gerekir. Asylum kelimesinin kökeni Latince “esir etmek, yakalamak, bozmak, ihlal etmek, tecavüz etmek ve tahrip etmek” anlamına gelen “sylao” kelimesine dayanır. Sylao fiili başına Latince olumsuzluk ifade eden “a” ekini alarak esir edilmeme, yakalanmama anlamlarına kavuşur. İngilizce asylum kelimesinin sözlük anlamı “özellikle politik sebeplerden ötürü ülkesini terk eden kişiye bir devlet tarafından verilen koruma”dır. Bu eylemi gerçekleştiren kişiyi işaret etmek amacıyla asylum kelimesi, “aramak, araştırmak, çabalamak” anlamına gelen “seek” fiilinin isim hali olan “seeker” ile birlikte kullanılmaya başlanmıştır ve böylece “sığınma arayan” anlamına gelen “asylum seeker” yani sığınmacı kelimesi türetilmiştir.¹

Sığınmacı kavramı özünde, politik nedenlerle göç edenleri, ekonomik nedenlerle göç edenlerden ayırt etmek için bulunmuş bir kavramdır.² Sığınmacı kavramı

1 Liza Schuster, “Why do States Grant Asylum?”, *Politics*, C. 18, S. 1, (1998), s. 12; M. Tevfik Odman, *a.g.e.*, s. 189.

2 David Turton, “Conceptualising Forced Migration”, *University of Oxford Refugee Studies Centre Working Paper No. 12*, Oc-

Uluslararası Hukuk ve Geri Dönüş Hakkı Çerçevesinde Filistinli Mülteciler Sorunu

İlhan Aras

GİRİŞ

FİLİSTİN SORUNU, GENEL ANLAMDA mülteciler sorununda somutlaşmaktadır.¹ Filistinli mülteciler sorunu, 1948 ve sonrasındaki Arap-İsrail Savaşları ve yerinden edilmelerine neden olacak siyasi gelişmeler sonucunda giderek daha da büyük bir sorun olarak günümüze kadar sürmüştür. Filistinli mülteciler, halihazırda, dünyada yerinden edilmiş en büyük ve en uzun süreli mülteciler sorunu örneğidir.² UNRWA'ya kayıtlı veya kayıt dışı olarak zor şartlar altında yaşayan ve sayıları 5.000.000'ü bulan Filistinli mülteciler gerek Filistin'in devletleşme sürecinde gerekse de olası bir barış sürecinde önemli bir belirleyici olarak varlığını korumaya devam etmektedir.

Çalışmada, öncelikle Filistinli mülteciler sorununun gelişimi daha sonra BM'nin konuyla ilgili kararlarına atıflar

1 Marwan Bishara, *Filistin/İsrail: Barış veya Irkçılık*, Çev: Ali Berktaş, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2003, s. 74.

2 Shahira Samy, "Would 'Sorry' Repair My Loss? Why Palestinian Refugees Should Seek an Apology for Their Displacement", *The International Journal of Human Rights*, C. 14, S. 3, 2010, s. 364.

yapılarak geri dönüş hakları ele alınmış, bu bağlamda Filistinli Mültecilere Yardım Teşkilatı (UNRWA)'nın sorundaki rolüne değinilmiştir. Çalışmanın sonraki bölümlerinde, uluslararası hukukun konuyla ilgili sözleşmelerin kararlarına atflar yapılarak geri dönüş hakkının hukuki durumu incelenmiştir. Son olarak da, geri dönüş hakkının mevcut siyasi durumda ve çeşitli örnekler temelinde uygulanabilirliği tartışmasına yer verilmiştir.

FİLİSTİNLİ MÜLTECİLER SORUNU VE GELİŞİMİ

1948 Arap-İsrail Savaşı, Filistin sorununu günümüze kadar taşıyan önemli sonuçlar doğurmuştur. 1948 Savaşı; Gazze'nin İsrail ve Mısır arasında, Filistin'in Araplara bırakılan bölümünün de İsrail ve Ürdün arasında paylaşılmasının yanı sıra Filistinli mülteciler sorununu da ortaya çıkarmıştır. 1948 Savaşı sonucunda mülteci konumuna düşen Filistinlilerin sayıları tarafların farklı yaklaşımları nedeniyle 500.000 ile 1.000.000 arasında değişmektedir. Bu farklılıklara rağmen genel olarak 700.000 ile 900.000 dolayında Filistinlinin yurtlarını terk ederek mülteci konumuna düştüğü kabul edilmektedir.³ Söz konusu mültecilerin büyük çoğunluğu, ya Gazze ve Batı Şeria'ya ya da komşu Arap ülkeleri olan Lübnan, Suriye, Ürdün ve Mısır'a gitmişlerdir.⁴ Mültecilerin çoğu Yafa, Hayfa, Tel Aviv ve Kudüs gibi günümüzde İsrail'in işgali altında bulunan topraklardan göçe zorlanmışlardı ve bir çoğu geri döneceklerine o kadar emindi ki evlerinin anahtarlarını yanlarına almayı ihmal etmemişlerdi.⁵

1948'de sürgün edilen veya topraklarından kaçan Filistinlilerin yerlerini kısa sürede yüzbinlerce Avrupalı ve Arap Yahudi almıştır. Taşınır veya taşınmaz Filistin mülkleri –evler, işyerleri, fabrikalar, meyve bahçeleri, mahsullerle dolu tarlalar– yeni şekillenen İsrail tarafından kendi vatandaşlarına devredilmiştir.⁶

1948 savaşı sonrasında Filistinli mültecilerin sayısı giderek artmaya devam etmiştir. Bu süreçte, mülteci sorunundaki önemli bir gelişme 1967 Arap-İsrail Savaşı olmuştur. Bu savaşla İsrail, Ürdün'e ait olan Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü, Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri'ni ve Mısır'a ait olan Gazze Bölgesi ve Sina yarımadasını işgal etmiş bununla birlikte mülteci sorununda önemli bir gelişme olarak, daha önce olduğu gibi sayılar konusunda farklı iddialar olsa da, 300.000 ile 400.000 dolayında Filistinli mülteci yerlerinden edilmiştir.⁷

3 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, 4. Baskı, Bursa, Mkm Yayıncılık, 2008, s. 231.

4 Kathleen Lawand, "The Right to Return of Palestinians in International Law", *International Journal of Refugee Law*, C. 8, S. 4, 1996, s. 536.

5 Tayyar Arı, "Filistin'de Kalıcı Barış Mümkün mü?", *Akademik Ortadoğu*, C. 2, S. 1, 2007, s. 19.

6 Samih K. Farsoun ve Christina E. Zacharia, *Palestine and the Palestinians*, Colorado, Westview Press, 1997, ss. 127-130.

7 Tayyar Arı, *a.g.e.*, ss. 317-21.

NATO'nun Alan Dışı Algılamasındaki Değişiminin Kuvvet Kullanma Hukuku'na Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme

Arif Bağbaşıoğlu

GİRİŞ

NATO, KUVVET KULLANMA YASA-ğının iki istisnasından biri olan ve Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. maddesinde anlamını bulan meşru müdafaa hakkının kollektif olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO varlığını devam ettirebilmek adına kendi yayınladığı stratejik konseptlerde barışı koruma ve kriz yönetimi gibi yeni görevler üstlenerek görev alanını genişletmiştir. NATO'nun geleneksel coğrafya alanını (üye ülkelerin topraklarını) savunmanın ötesinde barışı koruma ve kriz yönetimi gibi yeni görevler çerçevesinde operasyon gerçekleştirilmesi anlamına gelen “alan dışı” kavramı, İttifak'ın Soğuk Savaş sonrası dönemdeki politikalarını doğru anlayabilme/anlatılabilmek açısından önem ifade etmektedir.

Alan dışı kavramı algılamasındaki değişiklik NATO'nun Avrupa-Atlantik bölgesi sınırları içinde ve dışındaki krizlere müdahale etmesini mümkün kılmış ve böylece uluslararası politikayı etkileyen

sonuçlara sebep olmuştur. Bu çalışma, İttifak'ın alan dışı algılamasındaki değişikliğin sadece uluslararası politikayı değil uluslararası kuvvet kullanma hukukunu da etkileyen sonuçları olduğunu iddia etmektedir. Bu iddia temelinde çalışma, İttifak içerisinde alan dışı algılamasının hem uygulamadaki hem de resmî metinlerdeki değişiminin kuvvet kullanma hukuku çerçevesinde değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Çalışmanın temel amaçları, alan dışı algılamasındaki değişikliğin NATO'nun görev alanını nasıl dönüştürdüğünü açıklamak ve uluslararası kuvvet kullanma hukukunu hangi ölçüde etkilediğini tartışmaktır.

Bu çerçevede çalışmada öncelikle uluslararası hukuktaki kuvvet kullanma yasağı ve istisnalarına kısaca değinilecektir. Daha sonra NATO'yu oluşturan antlaşmanın özüne de aykırı olan alan dışı algılamasının değişimi üzerinde durulacaktır. NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında dâhil olduğu Bosna, Kosova, Afganistan ve Libya müdahaleleri kuvvet kullanma hukuku çerçevesinde değerlendirilecektir.

ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANMA YASAĞI

Kurallara bağlanmamış ve bir hak olarak değerlendirilen kuvvet kullanma, toplumsal düzene yönelik büyük bir tehdit olmasından dolayı her siyasal ve hukuksal sistem, kuvvet kullanımını denetim altına almak zorunluluğunda kalmıştır. Bu konuda, ulusal toplumların uluslararası topluma oranla daha başarılı olduğu açıktır. Toplumsal dayanışma düzeyi düşük olan uluslararası toplumda, bu açıdan, eksikliklerin gözlemlendiği ve devletlerin birbirlerine karşı kuvvet kullanma yoluna başvurduğu yaşanan bir olgudur. Ancak bu gerçeğin, uluslararası toplumun hukuku olan uluslararası hukukun başarısızlığı olarak kabul edilmesi de yaygın bir yanıltır.¹

Devletler tarafından kuvvete başvurulmasını düzenleyen kurallar, barış ve güvenliğin sağlanması için gerçekleştirilen gayretler gibi, zaman içinde pek çok değişikliğe uğramıştır. Önceleri kendilerine göre, yani sübjektif olarak, haklı bir nedeni olan devletlerin kuvvete başvurulabileceği düşünülmekte iken, XV. yüzyıldan itibaren "devlet nedeni" kavramı ön plana çıkmış, XVII. yüzyılda ise devletin gerekli gördüğü anda kuvvete başvurabileceği görüşü rakipsiz olmuştur.² Birinci Dünya Savaşı öncesinde, savaşın devletlerin egemenlik hakları arasında kabul edildiğini ifade edebiliriz. Ancak yine de, devletler keyfi olarak kuvvet kullanma hakkına dayanmak istemediklerinden, savaşa başvurmak için teorik ve moral esaslar oluşturmaya çalışmışlardır.³

1 Benzer bir yaklaşım için bkz. Martin Dixon and Robert Mc Corquodale, *Cases and Materials on International Law*, London, Blackstone Press, 1991, s. 474.

2 Funda Keskin, *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karşıma ve Birleşmiş Milletler*, Ankara, Mülkiye Birliği, 1998, s. 25.

3 Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ian Brownlie, "The Use of Force in Self Defence", *British Year Book of International Law*, vol. 37, 1961, s. 184.

**İnsani Müdahale
Tartışmaları
ve Kuvvet
Kullanma Hukuku
Çerçevesinde
NATO'nun 1999
Kosova Müdahalesi**

Bülent Sarper Ağır

GİRİŞ

"BİR ULUS DEVLETİN SINIR-
ları içindeki insanların hak-
larını korumak, sadece o
devletin sorumluluğunda değildir, başka-
ları da bunu yapma hakkını kendilerinde
görebilirler" görüşü kapsamında uluslara-
rası hukuk topluluğu arasında, bir egemen
devletin içindeki geniş insan hakları ihlal-
lerini engellemek için askeri müdahalenin
hukukiliği konusunda geniş bir tartışma
vardır. NATO'nun 1999'da Yugoslavya
Federal Cumhuriyeti'ne (YFC) karşı yü-
rüttüğü hava saldırıları da, insani müdaha-
le ile ilgili tartışmaların bir kez daha başla-
ması için bir vesile olmuştur.

NATO'nun Kosova müdahalesi,
Birleşmiş Milletler'in (BM) harekete
geçmediği bir insani kriz durumunda
bölgesel bir örgütün insani müdahale
kapsamında kuvvet kullanması örneği-
dir. Fakat bu örnek diğerlerinden farklı
olarak, BM Güvenlik Konseyi'nin iki
daimi üyesi olan Rusya ve Çin tarafın-
dan muhalefetle karşılanmıştır. Güvenlik
Konseyi'nin yetkilendirmesi olmaksızın

gerçekleştirilen Kosova müdahalesi, BM kolektif güvenlik sisteminin işlevselliği hakkında küresel bir tartışma başlatmıştır.

NATO'nun bazı üyeleri, müdahaleyi BM Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde Konsey'in, "zımni yetkilendirmesi" argümanına dayandırırken, üyelerin bir başka kısmı ise müdahaleyi, "insani zorunluluk" ilkesine dayandırmışlardır. Bu görüşlere karşın, Kosova müdahalesini devlet egemenliği ve içişlerine karışmama gibi uluslararası hukukun temel ilkelerini ihlal eden bir uygulama olarak değerlendiren görüşler de mevcuttur. Bu çalışmada, Kosova sorununun gelişim süreci ele alındıktan sonra 1999 yılında gerçekleştirilen müdahalenin kuvvet kullanma hukuku ve insani müdahale kavramı çerçevesinde bir değerlendirmesi yapılacaktır.

KOSOVA KRİZİ'NİN GELİŞİMİ VE ÇATIŞMAYA YOL AÇAN GELİŞMELER

Bosna'daki savaş sırasında dikkatleri pek çekmemiş olan, Sırbistan'ın güneyinde yer alan ve çoğunluğunu etnik Arnavutların oluşturduğu Kosova, Balkanların en sorunlu alanlarından birisi olmuştur. Kosova'yı fiilen diğer cumhuriyetlerle aynı noktaya taşıyan 1974 anayasası ile Yugoslavya halklarına tanınan bütün haklar Kosovalı Arnavutlar'a da tanınmıştır.⁶⁸ Yeni anayasa ile özerk statüsü genişletilen Kosova'nın diğer altı cumhuriyetten belki tek farkı, onlara tanınan ayrılma hakkının Kosova'ya tanınmaması olmuştur.

1987 yılında Sırbistan'da iktidara gelen Miloşević, tabanda gelişmekte olan milliyetçi dalgayı da arkasına alarak, 1989'da Kosova'nın özerkliğini kaldırınca, Kosova krizinin de tetiğine basılmış oldu. Miloşević'in Kosova'nın özerkliğini kaldırmasına ve doğrudan Belgrad'ın kontrolü altına sokmasına, Arnavutlar, 1991'de "Kosova Cumhuriyeti"ni ilan ederek ve resmi niteliğe sahip olmamakla birlikte kendi okullarını, yasalarını ve vergi sistemlerini kurarak tepki gösterdiler. Kosovalı Arnavutlar, Mayıs 1992'de gerçekleştirilen gizli bir seçimle İbrahim Rugova'yı cumhurbaşkanı seçtiler ve Rugova liderliğinde pasif direniş başlattılar.⁶⁹ Rugova'nın barışçıl eylem çizgisi üzerine oturan politikası, Batı'nın desteğini almakla birlikte, hedef Belgrad'ın asla kabul etmeyeceği bağımsızlık olunca çatışma kaçınılmazdı ve Rugova'nın barışçıl çizgisi Sırp tarafında karşılığını bir türlü bulmuyordu. Sırp milliyetçiliğinin Kosova'daki saldırılarını arttırmasıyla, Rugova'nın barışçıl çizgisi başarı şansını yitirdi.⁷⁰ Rugova önderliğinde yürütülen pasif direnişin Sırplar üzerinde uluslararası baskıyı istenilen düzeyde yaratmadığı şeklinde

68 Doğan L. Tılıç, *Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova*, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1999, s. 84.

69 İlhan Uzgel, "1990-2001 Balkanlarla İlişkiler", *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II* içinde, Baskın Oran (der.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2001, s. 509.

70 Doğan L. Tılıç, *a.g.e.*, s. 106-118.

Kosova'nın Bağımsızlık İlanı ve Self-Determinasyon Hakkı

Fatma Taşdemir
Gökhan Albayrak

KOSOVA SORUNU'NUN TARİHSEL ARKA PLANI VE KOSOVA SORUNU'NUN ULUSLARARASI İLİŞKİLER BAKIMINDAN ÖNEMİ

YÜZÖLÇÜMÜ 10.816 KİLOMETRE kare olan Kosova Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk ve Karadağ tarafından çevrelenmiş; coğrafi açıdan Adriyatik ve Ege Denizine en kısa ulaşım yoluna sahip; demografik açıdan güney sınırlarının neredeyse tamamen Arnavutların yaşadığı topraklarla çevirili, stratejik öneme sahip bir bölgedir. 2011 yılında 1.8 milyon insanın yaşadığı ve etnik olarak bunların yaklaşık yüzde 92'sinin Arnavut olduğu bir ülkedir.¹ Kosova sorununun kökeninde Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasının sonucu olarak Güney-doğu Avrupa'da yeni devletlerin oluşturulması bağlamında devlet sınırlarının “yapay” olarak düzenlenmesi yatmaktadır.² Bölge-

1 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-fact-book/geos/kv.html>, e.t.10.12.2011

2 Robert Muharremi, “Kosovo’s Declaration of Independence: Self-determination and Sovereignty Revisited” *Review of Central and East European Law*, Cilt 33, 2008, s.405.

nin tarihine baktığımızda Sırlar 13. yüzyılın başlarında Kosova'ya sahip olmuşlardır. 28 Haziran 1389'da yapılan Kosova Meydan Muharebesi'nde Sırlar Osmanlı İmparatorluğu karşısında büyük bir yenilgiye uğramıştır. Böylece Kosova'da Türk hâkimiyeti başlamıştır. Kosova, Balkan Savaşları'nın sonuna kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Savaş sonunda Türk orduları Kosova'yı Sırlara terk etmek zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kosova toprakları, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ordularının işgaline uğramıştır. Savaşın sonunda Kosova, Birinci Dünya Savaşı sonunda galip gelen devletlerin katıldığı Paris Konferansı'nda, 1 Aralık 1918'de kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bir parçası olarak kabul edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'nın önemli bir bölümü Almanya'nın işgali ne uğramıştır. Sırbistan topraklarında bir işgal yönetim merkezi oluşturan Almanya, Kosova'yı İtalya'nın işgali altındaki Arnavutluğa vermiş; Arnavutların Kosova'yı ellerinde tutmak için harcadıkları büyük çabaya rağmen İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Kosova Sırlar tarafından yeniden işgal edilmiş ve özek bir il olarak Sırbistan'a eklenmiştir. 1963 yılında yürürlüğe giren yeni Anayasa ile Kosova'nın anayasal statüsü federal düzeyde tamamen ortadan kaldırılarak bütünüyle Sırbistan Cumhuriyeti'nin iç düzenlemelerine bağlanmıştır. 1974 Anayasası ile Cumhuriyetlere "Yugoslavya Federasyonu'nun kurucu unsurları" statüsünü kazandırırken, Kosova ve Voyvodina'ya özerklik kazandırılmıştır. 1974 Anayasası ile Kosova'ya tanınan bu özerklik sıradan bir özerklik değildi; çünkü bölge, cumhuriyetler gibi kendine özgü bir kimliğe kavuşuyordu.³ Kosova, kendi anayasasını hazırlayabilecek, kendi parlamentosu, mahkemeleri, polis gücü, merkez bankası ve vergi toplama hakkı, okulları olacaktı. Bu hakların yanı sıra Kosova Federal başkanlık ta dâhil olmak üzere, Federasyon organlarında eşit temsil ve oy hakkı elde ediyordu. Ancak, tüm bu haklara rağmen Kosova özerk bölgesine mevcut federasyondan ayrılma hakkı tanınmamıştı.

4 Mayıs 1980'de Tito'nun ölümünü müteakiben Yugoslavya'nın yeniden nasıl yapılandırılması gerektiği konusunda tartışmalar başladığı zaman Kosovalılar kendilerinin uygulamada zaten eşit olan statülerinin cumhuriyet seviyesine çıkarılmasını talep etmişler ve bu yolla gösterilere başlamışlardır. 1980'lerin ortasından sonra Kosova meselesi Sırbistan siyasi hayatının belirleyicisi durumuna gelmiştir. Ocak 1986'da Sırp Bilimler Akademisi'nin önde gelen 216 aydını bir Memorandum hazırlamıştır. Sırp milliyetçiliğinin ana hatlarını ortaya koyan Tito'nun Sırbistan'ı bölen politikalarını ve 1974 Anayasası'nı şiddetle eleştiren Memorandum'a göre, 1981 olayları ile Kosova'da Sırp milletine açıkça savaş ilan edilmiştir. Aynı yıl Sırbistan Komünist Partisi'nin aşırı milliyetçi lideri Slobodan Miloşeviç'in Sırbistan Cumhurbaşkanlığına seçilmesi ile Sırp politikasının ana hatları olarak görülen memorandumun uygulanması süreci başlamıştır. Miloşeviç, Kosova so-

3 Ali Balcı, "Kosova: Arnavut Sorununun Kilit Bölgesi", *Dünya Çatışmaları*, Cilt I, ed. K. İnat, B.Duran, M.Ataman, Ankara, 2010, s. 756.

Küreselleşen Hukukun Devletin Egemenlik Unsuruna Etkisi

Levent Ersin Orallı

GİRİŞ

DEVLETLERARASI İLİŞKİLERDE müdahalesizlik esasına dayanan yaşlı Westphalian egemenlik anlayışının gerilediği ve uluslararası sistemin işleyişini düzenlemek adına dış egemenliğin daraldığı uluslararası hukuk sürecinin gelişimi boyutunda, modern devletin temel dayanağı olan egemenlik kavramı, ülkeler arasındaki sosyal ve politik ilişkileri belirlemede yetersiz kalmaktadır.¹ Klasik anlamda egemenlik, ülkenin iç ve dış ilişkilerindeki mutlak gücünü ifade etmekte iken, mevcut süreçte, devletler karar alma mekanizmasının yegane aktörü olma noktasında gücünü büyük ölçüde yitirmiştir.

Ulusal ve uluslararası hukukun etkileşim içinde olduğu gerçeğinden hareketle, modern anlamda egemenlik, hukuk kuralları çerçevesinde devletin serbest hareket etme yetkisi olarak değerlendirildi.

¹ Kay Hailbronner, "The Legal Status of Population Groups in a Multinational State under Public International Law," ed. Yoram Dinstein ve Mala Tabory, *The Protection of Minorities and Human Rights*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 117.

rilirse, iç egemenlik alanında ele alınabilecek tüm meselelerin daima uluslararası boyutlarının da olduğu hesaba katılmalıdır. Bu durumda normlar hiyerarşisi açısından düşünüldüğünde, uluslararası hukukun evrensel normlarına aykırı olarak düzenlenen iç hukuk normları bir devletin iç egemenlik alanı içinde değerlendirilmeyip üstün olan uluslararası hukuk normuna uygun hale getirilmektedir. Çalışmamızın temel önermesi, küreselleşen hukukun devletin iç egemenliğini dokunulmaz olmaktan çıkardığı, klasik egemenlik anlayışı ve devletin kullandığı yetkilerin hukukun izin verdiği sınırlar çerçevesinde çizilmeye yüz tuttuğudur.

Bu çalışmada, devletlerin egemenlik bağlamında yaşadığı önemli dönüşümü değerlendirirken, hukuksal boyutu itibarıyla egemenlikten hangi noktalarda fedakarlıkta bulunulduğu ve devlet egemenliğinde küreselleşen hukuk dolayısıyla meydana gelen sınırlandırmalar ile bunların mahiyetleri ve dereceleri değerlendirilecektir.

KÜRESELLEŞME VE HUKUK

İnsanların birbirlerine ihtiyaç duyarak oluşturdukları toplum modeline benzer nitelikte, devletler de belirli şartlar ve gereksinimler dahilinde birbirleriyle ilişki seviyelerini artırmış ve karşılıklı bağımlılık dahilinde aralarında birtakım düzenlemelere gitmişlerdir.² Öncelikle antlaşmalar vasıtasıyla gelişen bu ilişki düzeyi, ardından işbirliği boyutuna ve uluslararası kuruluşların oluşumuna giden bir süreci beraberinde getirmiştir. Devletler egemenliklerini ellerinden bırakmadan bu iletişimi kuvvetlendirmiş ve belirli sınırlar dahilinde ortak bir hukuk zemini yaratacak teşekküller oluşturulmuştur.³

Klasik egemenlik anlayışının temelini oluşturan iç ve dış egemenlik olgularında, özellikle vurgulanan husus, siyasi iktidarın sürekliliği ilkesi gereğince devletin ülkesine yönelik olarak kural oluşturma işlemlerinde başka hiçbir otoriteye bağlı kalmaksızın iradesini ortaya koyabileceğidir. Devletin genel irade dahilinde alacağı kararların gerek ülkesel gerekse kişisel yetki sahasında doğrudan etki doğurması ve başka bir merciin denetimine tabi olmaması iç egemenlik anlayışını doğrularken; dış egemenlik diğer deyişle bağımsızlık olgusundaki özerklik ve “egemen eşitlik” prensibi paralelinde “iç işlerine karışmama ve müdahale yasağı” sınırlandırılabilir bir nitelik arz etmektedir.

Egemenlik prensibinin siyasi iktidara sağladığı temel nosyon, ülkesel yetki sahası içerisinde ve kişisel anlamda yurttaşları üzerinde uyulmaması durumunda

2 Tarık Demirkan, “Dünya ve Türkiye: Küreselleşme ve Değişim”, Süleyman Talay, *Küyerel Düşünce Grubu Paneller Dizisi I*, İstanbul, Küyerel Yayınları, 1997, s. 27.

3 Joseph Marko, “Constitutional Aspects of Sovereignty and the Institutional Structures of States in Pluriethnic Countries”, Conference on “Constitutional Aspects of Sovereignty in the State Structure of Multi-ethnic States”, Chisinau, Moldova 22-23 Eylül 2006, *European Commission for Democracy Through Law*, s. 2.

Diplomatik Temsilcilerin Cezaî Bağışıklığı *

M. Serhat Kaşıkara

* Bu çalışmamı, eşsiz kişiliğiyle öğrenim yaşamımda önemli bir yere sahip olan ve benden desteğini esirgemeyen çok kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Cavid Abdullazade'ye armağan ediyorum.

“Elçiye zevâl olmaz.”

Atasözü

GİRİŞ

ULUSLARARASI TOPLUMUN BİLEŞENLERİ etrafında, uluslararası hukuk normlarına uygun şekilde, menfaatlerin dengelenmesi olarak kısaca tanımlayabileceğimiz “diplomasi”, günümüze kadar birçok evre geçirmiştir. Başlangıcı, insan topluluklarının birbirleriyle iletişime başladığı yazılı dönem öncesine rastlayan diplomasi, Yunan Şehir Devletleri, Roma ve Bizans İmparatorlukları dönemlerinde çeşitli kurumlarla ayrıntılı bir yapılanmaya sahip olmuştur. Papalık etkisinde geçen Ortaçağ’ın ardından, Rönesans ile beraber, modern diplomasiye doğru ilerleyen süreç, ivme kazanmıştır. Kuzey İtalya’da, 14. yüzyıl sonları ile 15. yüzyıl başlarında şehir devletleri arasında kullanılmaya başlanan sürekli (mukim) büyükelçilikler ile o güne kadar ki diplomasi uygulaması temelden

farklılaşmıştır.

“Diplomasi” terimi, eski Yunancada, *ikiye katlamak* anlamında kullanılmıştır. Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu döneminde devlete ait resmî belgelere, bazı ayrıcalıklar veren ve yabancı topluluklarla ilişkileri düzenleyen belgelere veya hukukî işlemlere, bunların katlanmış biçimlerinden ötürü “diploma” adı verilmiştir.¹ Günümüzde ise, “diplomasi” terimi, bir uluslararası ilişkiler kavramı olarak, devletler arasındaki görüşmelerin tesisi ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi, devletler arasındaki ilişkilerle ilgili politikaların düzenlenmesi, genel çerçevede uluslararası işlerin koordinasyonu, bir devlet veya hükümetin yurtdışında çıkarlarının temsili gibi geniş bir anlam ifade etmektedir.² Bu bağlamda diplomasi hukuku, uluslararası hukuk sükelerinin birbirleriyle ilişki kurmasında, karşılıklı etkileşimlerinde ve menfaatler dengesi açısından en uygun politikayı ve azamî yararı gütmelerinde, çok önemli bir vasıta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü, uluslararası hukuk sükelerinin siyasî, hukukî, ekonomik, kültürel gibi alanlardaki ilişkilerinin gelişip güçlenmesi, diplomasi kurumunu daha da önemli hâle getirmektedir.

Diplomasi hukukunun tarihi gelişimine baktığımızda, bu hukuk dalının, daha çok ulus-devletlerin meydana gelişıyla öne çıktığını görmekteyiz. Bununla birlikte, devletler arasındaki siyasî, hukukî, ticarî ve kültürel nitelik arz eden alanlarda ilişkilerin zamanla gelişmesi ve elzem hâle gelmesi, günümüzde diplomatik ilişkileri oldukça yoğunlaştırmıştır.

Devletler arasında devam eden ilişkilerin kurulması sürecinde, bu döneme kadar sınırlı bir biçimde ve hukukî temellerden uzak olarak uygulanan diplomatik ilişkiler ve özel olarak da diplomatik bağışıklık ve dokunulmazlık konuları, zamanla diplomasinin vazgeçil(e)mez temel kurumları hâline gelmiştir. Örf ve âdet hukuku yönü gereği uzun dönem ve değişimlerden geçerek inşa edilen diplomasi, uzun soluklu kodifikasyon çalışmaları sonucunda meyvesini, 1961 tarihli *Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi*³ olarak vermiştir. Böylece, yılların birikim ve uygulamasının kodifiye edilmesiyle geline söz konusu bu nihaî noktada, örf ve âdet hukuku ile birlikte akdedilen sözleşmeler ve özellikle de 1961 tarihli DİHAVİS ile temel esasları düzenlenen diplomatik ilişkiler, genel ve özel yetkili organlar tarafından icra edilmektedir. Bu çerçevede şimdi, çalışmamızın esasını teşkil eden *diplomatik temsilcilerin cezaî bağışıklığı* konusunu, uluslararası hukuktaki diplomatik bağışıklık ve dokunulmazlıklar çerçevesinde incelemeye çalışalım.

1 Kamuran Reçber, *Diplomasi ve Konsolosluk Hukuku*, 1. Baskı, Bursa, 2011, s. 3.

2 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Dış Politika Enstitüsü Yayınları, Ankara 1991. Diplomasinin gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Kamuran Reçber, *a.g.e.*, s. 4 vd.

3 Metinde bundan sonra «DİHAVİS» olarak anılacaktır.

Uluslararası Çevre Hukukunda Güncel Bir Sorun: Sınıraşan Çevresel Zararlar*

Derya Sürmeliöğlü

* Bu bölüm, Uluslararası Çevre Hukukunda Sınıraşan Zararlar adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır. Derya Sürmeliöğlü, *Uluslararası Çevre Hukukunda Sınıraşan Zararlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

GİRİŞ

ÇEVRE, İNSANLIK TARİHİNDEN İTİBAREN dünya insanlığı için önemini daima korumuştur. İnsan, yaşamını ikame ettirmek için sürekli olarak çevresiyle ilişki içinde bulunmuş; ancak bu süreçte kendisine büyük kolaylık sağlayan aynı çevreye zarar vermiştir. Özellikle sanayileşme sonrası gelişmelere paralel ortaya çıkan birçok olumsuz etken önceleri kendini tamir edebilen çevrenin geri dönülemez şekilde zarar görmesine yol açmıştır. Çevrede mevcut olan doğal dengenin gün geçtikçe daha fazla bozulması ve buna bağlı ortaya çıkan, dünyayı tehdit eden büyük sorunlar insanlığı çevre sorunları olgusuyla karşı karşıya bırakmıştır.

20. yüzyılda, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, devam eden teknolojik gelişmeler ve hızlı sanayileşmenin çevrede yarattığı olumsuz sonuçlar ile ortaya çıkardığı, insan hayatı başta olmak üzere doğal hayatın akışını olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlar günümüz insanlığın yüz yüze kaldığı önemli uluslararası sorunlardan biri haline gelmiş;

Dizin

Semboller

11 Eylül Saldırıları 37, 88, 201-204

A

Afganistan 18, 37, 40, 69, 101, 107, 119, 120, 124, 125, 182, 201-203, 207, 254

Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) 144

aktif elçilik hakkı 299

alan dışı (out of area) 186

Albright, Madeleine 224

Almanya 42, 43, 46, 137, 138, 143, 189, 197, 204, 215, 236, 240, 250, 252, 255, 309, 313, 319, 321, 397

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 26, 35-37, 40, 43, 57-60, 65, 70, 109, 136, 137, 143, 166, 177, 186-193, 197-209, 214-218, 222, 224, 233, 237, 240, 241, 244, 268, 302, 308, 310, 316, 317, 318, 338, 339, 346, 362, 367, 387, 397, 398, 408

Annan, Kofi 67, 153, 154, 193, 219

apartheid 164, 256, 398, 399, 412

Arap Baharı 84

Arap Ülkeleri Birliği Konseyi 145

Arnavutluk 195, 196, 215, 216, 235, 344

Aruşa Anlaşması 47

Askeri Yargının Standart Kanunu (UCMJ) 90-121, 124-130

Avrupa Birliği (AB) 134, 159, 187, 192, 196, 239, 241, 259, 277, 280, 285, 328, 367, 382, 384, 385

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) 187, 188, 251

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı 328

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) 189, 196-198, 201, 213, 214, 251

Avrupa Topluluğu (AT) 187

B

Birinci Dünya Savaşı 41, 44, 182, 236, 243, 313, 361, 362, 396, 408

Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi 95

Birleşmiş Milletler

Antlaşmalar Hukuku Konferansı 21

Antlaşması 31-35, 75, 181, 183-186, 190, 194, 197, 199, 204, 205, 213, 214, 217-233, 238, 243-249, 254, 256, 260, 261, 264, 302, 314, 330, 331

Çevre Programı 330, 331

Çevre ve Kalkınma Konferansı 330, 331, 341

Genel Kurulu 34, 50, 51, 138, 163-172, 179, 202, 244, 246, 290, 330, 341, 343, 398

Güvenlik Konseyi 30-38, 47, 57-61, 65-69, 166, 177, 179, 183-185, 190-194, 197-207, 211-231, 238-241, 255, 258-264, 292, 314, 315, 345, 399, 400

İnsan Çevresi Konferansı 328, 330

Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 137-139, 143, 147, 149-152, 153, 157, 158, 167, 169, 195, 214

Şartnamesi 29-31, 34-38

UNESCO 326

Bosna-Hersek 174, 189-194, 195, 197, 201, 210, 224, 314

Bretton Woods 363, 375

Brezilya 204

Briand-Kellog Paktı 183

C

Camara, Sette 32

Camp David 164

Cenevre Sözleşmeleri 42, 46, 71, 314

Cohen, William 88

Ç

çevresel mülteciler 141, 147

Çin 199, 204, 206, 211, 213, 215, 218, 219, 222, 369, 376, 398

D

Dayton Barış Anlaşması 174, 194, 237

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DKC) 61-65
devlet başkanı 63, 66, 68, 198, 237, 241, 289-293, 300, 307, 313-315, 397

diplomasi 19, 188, 238, 287-298, 303-312, 316-319

diplomatik ajan 295, 305

Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi (DİHAVİS) 288, 289, 294-308, 311, 312, 317, 318

Doyen 296

Dumbarton Oaks 220

Dünya Bankası 328, 358, 369, 376, 379, 393

Dünya Doğa Şartı 330

Dünya Sağlık Örgütü 261, 358, 359, 393, 394

Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı 41, 44, 182, 236, 243, 313, 361, 362, 396, 408

İkinci Dünya Savaşı 30, 33, 42-46, 75-78, 89, 94, 95, 133, 136-138, 183, 184, 193, 236, 309, 313, 314, 318, 323, 358-368, 380, 391, 397-399, 402, 403

E

egemen eşit devlet ilkesi 290

egemenlik 19, 153, 154, 182, 217, 221, 227-232, 259, 271-284, 337, 345, 359, 381, 402

El Salvador 35

Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi 45, 46-48, 71, 314, 399-402, 405, 408-410

F

Fildişi Sahili 61, 68, 69

Filistin 32, 83-86, 161-167, 170-178, 262, 269

Filistin Duvarı 32

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) 163, 164

Filistinli mülteciler 18, 161-170, 173, 176, 177

Fransa 37, 43, 57, 136, 197, 204, 215, 222, 237, 240, 242, 248, 265, 302, 313, 338, 344, 397, 398

Fukuyama, Francis 76, 85

G

Gazze 162, 163, 164, 168, 176

geri dönüş hakkı 162-166, 171-175

Giddens, Anthony 274, 286

Gine 69

Grotius, Hugo 24, 29, 407

Güney Kore 36

Gürcistan 69, 317, 318

H

Hagenbach, Peter von 407

Helsinki Nihai Senedi (1975) 154, 249, 250

Hırvatistan 45, 189, 192, 195, 314

Hindistan 146, 204, 247, 252, 339, 369, 374, 398

Hollanda 42, 51, 191, 249, 252, 253, 256, 269, 313, 361, 394, 396, 398

Honduras 69

I

Irak 36, 37, 50, 101, 107, 117, 119, 120-127, 167, 191, 203, 207, 214, 233, 238, 255, 268, 345

i

ihtiyatlılık ilkesi 344, 345, 346

İngiltere 37, 43, 65, 95, 136, 191, 197, 203, 215, 222, 240, 309, 313, 316, 335, 344, 374, 387, 397

insancıl hukuk 17, 47, 48, 54, 73, 76-84

İnsan Hakları Hukuku 381

irleşmiş Milletler Kosova Geçici Özyönetimi (UNMIK) 238-241, 258, 264, 268

İsrail 37, 83, 85, 161-179, 187, 254

istenmeyen şahıs (*persona non grata*) 301, 317

işçi hakları 359-368, 371-392

İşçileri Yasal Koruma Derneği 361

J

Jenositin Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme (1948) 398

jenosit (soykırım) 398-402, 406

jus ad bellum 34

jus cogens 21-28, 32, 36, 38, 228, 253, 258, 305, 321, 381

jus necessarium 25

K

Kaddafi, Muammer 67, 68, 203

Kant, Immanuel 34, 35, 39

Kelsen, Hans 74, 85

Kenya 61, 66, 67

kirleten öder ilkesi 338, 345
 Kolombiya 69
 Kongo Özgürlük Hareketi (KÖH) 65
 konsolosluk 295, 297, 298, 306, 307, 312
 kordiplomatik (corps diplomatique) 296
 Kosova 18, 174, 182, 190, 192, 195, 196-201, 204,
 207-219, 223-242, 257-269, 399
 Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) 195, 213-216, 237,
 238
 Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) 195, 196, 199, 213,
 237, 238
 Krasner, Stephen 279, 286
 Kuveyt 36, 37, 174, 255, 345
 kuvvet kullanmama ilkesi 22, 28, 31, 32, 33, 34,
 36, 220
 Kuzey Atlantik Antlaşması 186, 194, 218
 Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) 18, 154,
 181-219, 224-231, 233, 237, 238, 258, 259,
 309
 Kuzey Atlantik Konseyi 189, 192, 196, 198, 199,
 215, 217
 Kuzey Kore 36, 69
 Küba 35
 küreselleşme 15, 84, 272-275, 278-286, 357, 371,
 379

L

Lahey 51, 63, 65, 277, 396, 397, 408
 Lavrov, Sergei 218
 lex specialis 73-76, 81, 83
 Libya 18, 37, 61, 67, 68, 182, 201-207, 256
 List, Wilhelm 408
 Londra Antlaşması (1945) 43-45, 313, 397

M

MacArthur, Douglas 397
 mahallinde/yerinde mülteciler 147
 Makedonya 192, 196, 209, 216, 235
 Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi
 80, 82
 Mısır 65, 162, 167, 256
 Milletlerarası Ceza Divanı 398
 Milletler Cemiyeti (MC) 27-30, 49, 75, 183, 207, 243,
 244, 282
 milli mülteciler 147
 Miloşević, Slobodan 195, 198, 236
 misyon şefi 294, 295, 299-302
 mülteci 131-156, 162-171, 175-177, 195, 196, 218

N

neoliberal 359, 371, 372, 378, 379, 391
 neorealist 220, 222
 New York Sözleşmesi (1973) 307, 310
 Nijerya 69, 257
 Nikaragua 26, 32, 35, 36, 40, 75, 86
 Nuremberg Mahkemesi 43-48, 292, 314, 397, 398
 Nüremberg Şartı 48

O

Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) 61, 64, 65

Ö

özel askeri şirketler (ÖAŞ) 87, 126

P

pasif elçilik hakkı 299
 Philadelphia Bildirgesi 363
 Potsdam Antlaşması (1945) 43

R

Reagan Doktrini 35
 Rio Konferansı 330, 331, 332
 Roma Statüsü 41, 43, 49, 54, 56, 59, 63, 66, 68, 72,
 80, 315, 316, 405, 406, 412
 Roosevelt, Franklin Delano 362, 397
 Ruanda 42, 46-49, 54, 62, 64, 72, 174, 224, 292, 314,
 315, 399-412
 Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi 46-48, 72,
 314, 315, 399-405, 408-410
 Ruanda Yurtseverler Cephesi (RYC) 47
 Rugova, İbrahim 212, 237
 Rusya 188, 197, 199, 203-208, 211-215, 218, 222,
 240, 241

S

sığınmacı 132-135, 141, 148, 151, 155, 156
 sınıraşan zararlar 324, 333-346
 Sırbistan 196, 197, 212, 215, 235-238, 241, 257-259,
 399
 Sırp 189-199, 212-217, 236-238, 257, 258
 Singh, Nagendra 32
 Slovenya 45, 189, 314
 Soğuk Savaş 18, 42, 49, 50, 88, 139, 141, 148, 154,
 181, 182, 186, 188, 197-209, 227, 358, 366,
 375, 378, 379, 398
 Solana, Javier 197, 209, 215, 216

Southern Bluefin Tuna Davası 81
 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 35,
 43, 227, 251, 254, 313, 397, 398
 Soykırım Sözleşmesi 27, 48, 54
 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması-
 na Dair Sözleşme 42, 398
 Sudan 61, 64-66, 70

T

Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi
 (1937) 49
 Tito, Joseph Broz 236, 399
 Tokyo Mahkemesi (Uluslararası Uzakdoğu Askeri
 Mahkemesi) 43, 397
 Trail Smelter Davası 19, 325, 335, 343, 344, 346,
 347, 348, 349
 Truman Doktrini 35
 Truman, Harry 35, 166

U

Uganda 61, 62, 63, 64, 83
 Uluslararası Adalet Divanı (UAD) 23, 26, 27, 32, 35,
 36, 53, 75, 83, 85, 184, 242, 253, 259-261,
 265-269, 318, 321, 338, 339, 342-344, 353
 Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) 41, 42, 43, 50,
 51, 56-69, 405, 406, 412
 Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 19, 136, 137, 358,
 360-368, 371-386, 390-394
 Uluslararası Güvenlik Yardımı Gücü (ISAF) 202
 Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK) 32, 49, 80,
 292, 315, 337, 341-343, 347, 348
 Uluslararası Para Fonu (IMF) 261, 369, 371, 376
 Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü 261

Ü

ülkesinde yerinden edilmiş kişi 131, 132, 141,
 149-156
 Ülkesinde yerinden edilmiş kişi 152

V

Vattel, Emer de 24
 Versailles (Versay) Antlaşması (1919) 27, 42, 313,
 362, 396
 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VAHS) 21,
 25, 27, 28, 32, 38, 40, 75, 253, 289

W

Washington Zirvesi 200, 201, 217

Westphalia sistemi 76
 Williamson, John 369
 Wilson Prensipleri 35
 Wilson, Woodrow 35
 Wimbledon Sürekli Mahkemesi 27
 Wolff, Christian 24
 Wörner, Manfred 191

Y

Yamashita, Tomoyuki 408
 Yugoslavya 42, 45-49, 54, 70, 71, 174, 188-199,
 211-214, 230, 236-240, 258, 259, 277, 292,
 314, 315, 399, 400-412